

Individuální vzdělávání a jeho varianta domácí vzdělávání (DV) Doc. PhDr. Stanislav Střelec, CSc.

Následující podpůrná schémata mají význam jen ve spojení s doprovodným (vysvětlujícím) komentářem přednášejícího. Mohou studentům usnadnit pochopení podstaty složitějších výchovných jevů a osvojení základů teorie, která tyto jevy popisuje a vysvětluje.

1. Co je to domácí vzdělávání?
2. Důvody pro DV?
3. Nástin vývoje situace s DV v ČR.
4. Argumenty pro a proti DV v reflexích odborné veřejnosti.

Literatura:

Asociace pro domácí vzdělávání (www.domaciskola.cz)

Domácí vzdělávání aneb škola bez zvonění?

(Škola): Dobromysl (www.dobromysl.cz)

Internetové periodikum Nová Budeč (www.nova-budec.szm.com)

Mertin, V. Pedagogicko-psychologické aspekty individuálního vzdělávání.

Pedagogika, 2003, č. 4, str. 405-417.

Štech, S. Škola, nebo domácí vzdělávání? Pedagogika, 2003, č. 4, str. 419-435.

Co je to domácí vzdělávání:

- vzdělávací proces, realizovaný mimo školu,
- vzděláván bývá žák nebo více žáků, většinou sourozenců,
- vzdělavatelem bývá nejčastěji jeden z rodičů či prarodičů, popřípadě domácí učitel,
- žák studuje kurikulem dané učivo,
- v určených časových intervalech se dostavuje ke zkouškám do školy,
- pokud v nich obstojí, získává vysvědčení,
- DV je pouze jednou z možností, jedním z typů vzdělávání,
- před jeho zahájením je nutno pečlivě zvážit všechny faktory, rizika, schopnosti dítěte pro tento typ studia, schopnosti rodičů vést jeho studium atd.

Důvody pro DV:

- zdravotní stav dětí,
- působení rodičů v zahraničí (bez přiměřené možnosti vzdělávat děti),
- v roce 1997 přibyla v ČR možnost DV dětí navštěvujících 1.-5.ročník ZŠ bez udání důvodu,
- skupina rodičů, kteří volí DV ze světonázorových důvodů (tzv. ideologové),
- skupina rodičů, která se domnívá, že bude své děti vzdělávat lépe než škola (tzv. pedagogové).

Nástin vývoje situace s DV v ČR:

- od šk. roku 1998/1999 pokusné ověřování domácího vzdělávání,
- hledání funkčního modelu spolupráce rodin s kmenovými školami,
- pravidelné hodnocení výsledků DV jendou za půl roku,
- nabídka nepovinných konzultací rodinám prostřednictvím čtyř kontaktních ZŠ zařazených do experimentu,
- počet dětí v DV se stabilizoval na 350,

- jen v několika případech DV rodiče DV nezvládli nebo zanedbávali.

Školský zákon č. 561/2004 Sb. § 41

- o povolení individuálního vzdělávání (DV) žáka rozhoduje ředitel školy, kam byl žák přijat k plnění povinné školní docházky,
- písemná žádost zákonného zástupce žáka,
- pouze pro 1. stupeň ZŠ,
- povinnost skládání pololetních zkoušek z příslušného učiva na kmenové škole,
- ředitel školy může za určitých podmínek zrušit individuální vzdělávání žáka,
- výdaje spojené s individuálním vzděláváním hradí zákonný zástupce žáka s výjimkou učebnic, základních školních potřeb a kompenzačních pomůcek

Argumenty pro a proti DV v reflexích odborné veřejnosti

Argumenty pro DV:

- každé dítě je jedinečné a vyžaduje individuální a specifický přístup,
- DV je pro dítě přirozenější než školní vzdělávání,
- pro DV je charakteristická výrazná osobní angažovanost učitele-rodíče,
- pro DV je typický pozitivní vztah k dítěti,
- (umožňuje současná škola pozitivní osobnostní a sociální rozvoj dítěte?)
- celou řadu vzdělávacích dovedností (zejména trivium) nelze rozvinout bez angažovaného rodinného prostředí,
- škola neefektivně hospodaří s časem- má velké časové ztráty pro žáky,
- DV umožňuje vyšší a trvalejší vzdělávací angažovanost dítěte,
- škola je odtržena od života více než rodina(vzdělávací dekontextualizace),
- DV umožňuje aplikaci autentické diagnostiky(portfolio,činnostní a kurikulární prvky-učitel nepotřebuje jednoho nebo dva své žáky zkoušet),
- školní zkoušková diagnostika je silným stresorem,vyvolává úzkost,únavový syndrom a v některých případech bezmocnost,
- ve škole jsou zpravidla „úspěšní ještě úspěšnější a neúspěšní trvaleji neúspěšnými“,
- výrazný školní neúspěch znamená propadání,propadání znamená opakování téhož – ne vnitřní diferenciaci a speciální nápravný program – „opakování nikomu neuškodí“,
- za nejdůležitější podmínky DV je považována pevná citová vazba mezi rodičem a dítětem,vřelá a akceptující atmosféra a bezprostřední pomoc a podpora, které se dítěti dostává.

Argumenty ve prospěch školního vzdělávání

- důvody ekonomické,
- přirozená novověká (moderní) tradice,
- kvalifikovanost učitelů,
- riziko problémové rodiny při DV,
- „skleníkové podmínky“ v rodině,
- limitovaný prostor pro rozvoj komunikativních , kooperativních a dalších sociálních dovedností,
- dítě se potřebuje naučit jednat a vycházet také s jinými dospělými než s rodiči,
- musí umět přijímat a respektovat pravidla sociálního soužití,

- škola umožňuje také pocity společného sdílení, společných zážitků...
- součástí učitelské kvalifikace je pedagogicko-psychologická příprava a osobnostní kultivace vzdělavatelů,
- škola zprostředkovává žákům společné poznatky a hodnoty, které musejí sdílet všichni členové společenství, mají-li si navzájem alespoň trochu rozumět a má-li společenství přetrvávat,
- dítě potřebuje pevnou strukturaci míst, osob a rolí bez konfúzí, t.j. zaměňování rolí (matka-učitelka, matka-kamarádka či partnerka),
- škola umožňuje dítěti vytvořit si jinak strukturovaný pohled na sebe sama a svět kolem, než to dělá uzavřenější prostředí rodiny,
- základy primární socializace vytvořené v rodině potřebují konfrontaci a rozvoj v procesu sekundární socializace mimo rodinu,
- dítě rodinu potřebuje také proto, aby se mohlo rozvíjet mimo ni,
- škola není jen místem plným anonymity, ztráty odpovědnosti, neosobních kontaktů s učitelem, prostředím ohrožujícím dítě stresem, šikanou a nebezpečím drog,
- škola učí dítě například podřizovat se nadosobním pravidlům, pokynům, principům,
- škola učí děti oceňovat systematickosti, formu, model a další obecněji platné poznatky a hodnoty,
- společnost si „vytvořila“ školu proto, že potřebuje, aby její členové úsporně, bez zbytečných ztrát, v relativní bezpečí získávali způsoby myšlení a dispozice k chování, které nelze získat jinde nebo jen s vynaložením příliš velkých nákladů.